

**SUOMEN
MONIKKOPERHEET RY**

Hyvä alku monikkovanhemmuuteen (HYVÄ ALKU) – hankkeen 2009- 2012 loppuraportti

25.4.2012

**Kaihovaara Mari
Karhumäki Aune
Kumpula Ulla**

Sisällys

1. Tiivistelmä.....	3
2. Hankkeen taustalla vaikuttaneet keskeiset tarpeet.....	5
2.1 Tutkimustiedon puuttuminen monikkoperheiden selviytymisestä ja psykososiaalisesta hyvinvoinnista	5
2.2 Monikkolapsia odottaville kohdennetun ajantasaisen tietomateriaalin puute	5
2.3 Monikkoperhevalmennuksen jatkuvuuden puute	5
3. Hankkeen hallinnointi Suomen Monikkoperheet ry:ssä	6
4. Hankkeen keskeiset tavoitteet	7
4.1 Tutkimustiedon saaminen monikkoperheiden psykososiaalisesta hyvinvoinnista ja taloudellisesta asemasta.....	7
4.2 Ensietokirjaseen päivittäminen.....	7
4.3 Monikkoperhevalmennusmallin ja -toiminnan vakiinnuttaminen.....	7
5. Keskeiset toimintamuodot	7
5.1 Tilaustutkimukset	7
5.2 Ensieto-oppaan päivitys	8
5.3 Monikkoperhevalmennuksen kehittäminen yhdessä ammattilaisten ja kolmannen sektorin kanssa ...	9
6. Tärkeimmät tuotokset	9
6.1 Tutkimustuotokset	9
6.2 Meille tulee vauvat – ensietokirjaseen.....	10
7. Keskeiset tulokset.....	10
7.1 Hyvinvointitutkimuksen tulokset.....	10
7.2 Monikkoperhevalmennuksen saatavuus ja toimivuus	13
8. Hankkeen keskeiset vaikutukset.....	17
9. Hankkeen suurimmat haasteet	19
10. Tulosten juurruttaminen	20
11. Hankkeen merkitys Suomen Monikkoperheet ry:lle.....	21

1. Tiivistelmä

Hyvä alku monikkovanhemmuuteen (HYVÄ ALKU) -hanke (2009-2011, jatkuen vielä 2012) toteutui Raha-automaattiyhdistyksen ja Alli Paasikiven säätiön rahoittamana tutkimus- ja kehittämishankkeena. HYVÄ ALKU – hankkeella pyrittiin tukemaan hyvää alkua niille perheille, joihin syntyy useampi lapsi kerrallaan.

HYVÄ ALKU – hankkeessa oli kolme erilaista, toisiaan tukevaa vaihetta.

TUTKIMUSOSA: Ensimmäisen osion tavoitteena oli saada tutkimukseen perustuvaa tietoa monikkoperheiden taloudellisesta selviytymisestä sekä psykososiaalisesta hyvinvoinnista. Tavoitteen toteuttamiskeinoina oli kyselytutkimus. Tutkimus oli ensimmäinen laaja suomalaisten monikkoperheiden hyvinvointia käsittelevä tutkimus.

ENSITETOKIRJANEN: Toisena vaiheena oli päivittää neuvoloiden kautta maksutta jaettava ensitieto-opas ”*Tuplaonni*” ajan tasalle. Tämän toteuttajana oli hankkeen kokoama asiantuntijakirjoittajaryhmä, jota THL oppaan julkaisijana johti.

MONIKKOPERHEVALMENNUKSEN KEHITTÄMINEN: Kolmannessa vaiheessa keskityttiin kartoittamaan monikkoperheille annettavan perhevalmennuksen tilannetta ja vakiinnuttamaan valmennukseen malli monikkoperheiden erityistarpeita vastaavaksi, julkisen terveydenhuollon toimijan vastuulla olevaksi toiminnaksi. Lähtötilanteen mallina käytettiin aiemmin RAY:n vuosina 2000 – 2005 rahoittamaa *Monikkoperhevalmennusprojektin* tuottamaa valmennusmallia. Esimerkimmallina jo toiminnassa olevasta monikkoperhevalmennuksesta käytettiin Oulun yliopistollisen keskussairaalan toteuttamaa mallia, jossa valmennuksen vastuutahona oli sairaala. Hankkeen aikana oli tavoitteena viedä tämän esimerkin mukaista mallia eteenpäin muilla hankealueella.

Hankkeen tutkimusosan tuloksena saatiin tutkittua tietoa suomalaisten monikkoperheiden hyvinvoinnista. Tutkimus antoi selviä viitteitä siitä, että monikkoperheen arki parisuhteen, työn, taloustilanteen ja vanhemmuuden tuomien haasteiden keskellä sisältää erityispiirteitä verrattuna yksittäin syntyneiden lasten perheisiin. Monilla elämäalueilla monikkoperheen vanhemmat kohtaavat muita lapsiperheiden vanhempia suurempia hyvinvointiriskejä, mutta esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamisen voisi katsoa sujuvan monikkoperheessä jopa muita perheitä helpommin. Tutkimustuloksia hyödynnetään Suomen Monikkoperheet ry:n vaikuttamistyössä, erityisesti sen perhevapaalainsäädäntöön sekä lapsiperheiden kunnallisen kotipalvelun saatavuuden parantamiseen tähtäävässä vaikuttamistyössä.

Hankkeen toisena tuotoksena päivitettiin, *Meille tulee vauvat* – ensitietokirjanen. Kirjanen kirjoitettiin uusiksi moniammatillisessa asiantuntijatyöryhmässä Terveyden ja Hyvinvoinnin laitoksen (THL) johdolla. THL painatti kirjasen ja julkaisi sen sähköisesti internetsivuillaan sekä suomeksi että ruotsiksi. Neuvolat saavat tilata kirjasta maksutta THL:stä ja jakaa sitä kaksosia tai kolmosia odottaville perheille. Kirjasen voimaannuttava lähestymistapa ja ajantasainen ensitieto tukevat monikko-odottajaperheen valmistautumista vanhemmuuteen riskiraskaustilanteessa ja mahdollistaa alueellisesti tasavertaisen tiedon saannin.

Hankkeen monikkoperhevalmennusta käsittelevän kehittämistyön tuloksena valmennusta toteuttavien paikkakuntien määrä lisääntyi, neuvolavetoinen monikkoperhevalmennustoiminta käynnistyi sairaanhoitopiirivetoisen ja monikkoperheyhdistysvetoisen valmennustoiminnan rinnalle sekä aiempaa useammat alueelliset monikkoperheyhdistykset aloittivat valmennuksen toteuttamisen alueillaan. Monikkoperhevalmennuksen kehittämistä jatketaan hankkeessa vielä alkuvuosi 2012.

Hankkeessa havaittiin monikkoperhevalmennuksen ohjausmateriaalin päivittämisen ja sähköistämisen tarve, minkä vuoksi haettiin uusi rahoitus ohjausmateriaalin päivitykseen ja sähköistämiseen. Lisäksi rahoitusta haettiin perheiden ja terveydenhuoltohenkilöstön käyttöön tarkoitetun ensitietovideon laadintaan. Uusi hanke sai RAY:n erityisavustuksen *Tieto ja tukiaineiston laatimiseen kaksosia tai kolmosia odottavan perheen ohjauksen tueksi (2012)* – avustuksen, mikä tukee näin Hyvä alku monikkovanhemmuuteen - hankkeen tavoitteiden juurruttamista.

Hankkeen tavoitteiksi valitut asiat, monikkoperheiden hyvinvoinnista kertovan tutkimustiedon saaminen, ensitietokirjaseen päivitys ja monikkoperhevalmennuksen kehittäminen olivat Suomen Monikkoperheet ry:ssä nousseet ajankohtaisiksi, ja monikkoperheen varhaisen tukemisen kannalta merkittäviksi kehittämisen kohteiksi. Hyvinvointitutkimuksen tulosten saaminen on monikkoperheiden hyväksi tehtävän vaikuttamistyön eteenpäin viennin yhtenä tärkeänä perusedellytyksenä. Ensitietokirjaseen päivitys ei ollut pyynnöistä huolimatta edennyt silloisessa Stakesissa, minkä vuoksi sen vuoksi sen uudistaminen nousi yhdeksi hankkeen tavoitteista. Monikkoperhevalmennuksen jatkuvuuden koettiin olevan uhattuna terveydenhuollon muutoksissa ja monikkoperheyhdistysten kantaessa usein lähestulkoon yksin vastuuta valmennustoiminnasta omilla alueillaan.

Hanke ajoittuu ajankohtaan (2009 – 2011, jatkuen vielä 2012), jolloin suomalaisessa yhteiskunnassa on puhuttu taloudellisesta taantumasta. Tällä saattaa olla myös vaikutuksensa hankkeen tuotoksiin ja vaikutuksiin.

Hankkeen hyvinvointitutkimuksessa saaduista tuloksista on johdettavissa vaikutuksia siinä vaiheessa, kun tutkimustuloksista johdettuja keskeisiä vaikuttamisen kohteita on saatu vietyä edunvalvontatyössä eteenpäin ja loppukäyttäjänä oleva monikkoperhe on saanut tarkoituksenmukaisemmin tarvitsemaansa apua.

Ensitietokirjaseen valmistuttua neuvoloiden kysyntä ja kiinnostus opasta kohtaan on ollut selkeästi havaittavissa. Saimme aikaan muutosta hanketta edeltävään tilanteeseen, jossa opas oli sisällöltään vanhentunut ja painokseltaan lopussa. Hankesuunnitelmassa ei luvattu arvioida ensitietokirjaseen päivittämisen vaikutuksia yksittäisiin perheisiin. Kuitenkin, järjestön aiempi kyselyihin perustuva selvitystyö tukee sitä oletusta, että monikkoperheet kokevat saavansa tukea monikkovanhemmuuteen ajantasaisen ja heille kohdennetun tietomateriaalin avulla. Hyvinvointitutkimuksen mukaan monikkovanhemmat kokevat vanhemmuuden haastavimman ajan ajoittuvan vauva- ja pikkulapsivaiheeseen. Ensitietokirjaseen tukimateriaali kohdentuu odotusajan lisäksi juuri tähän monikkolasten ikävaiheeseen. Voidaan perustellusti odottaa, että maksuton, ajantasainen ensitietokirjaseen paitsi lisää alueellista tasa-arvoisuutta tiedon saannissa, myös vastaa monikkovanhemman todennettuun tarpeeseen saada kohdennettua tietoa monikkovanhemmuuden tueksi. Ensitietokirjaseen sisältämään tietoon voi perhe palata aina tarpeen ilmetessä, kellonajasta tai terveydenhoitajalle pääsystä riippumatta.

Hankkeen toiminta suuntautui aiottua enemmän valtakunnalliseen vaikuttamiseen neuvola-asetuksen soveltamisohjeisiin ja terveydenhuoltolain mukaisten alueellisten järjestämissuunnitelmiin vaikuttamisena. Tämä työ on kesken ja siltä osin ei voida vielä arvioida vaikutuksia monikkoperhevalmennuksen saatavuuteen.

2. Hankkeen taustalla vaikuttaneet keskeiset tarpeet

2.1 Tutkimustiedon puuttuminen monikkoperheiden selviytymisestä ja psykososiaalisesta hyvinvoinnista

Hyvä alku monikkovanhemmuuteen (HYVÄ ALKU) – hankkeen tutkimusosan taustalla oli järjestön edunvalvontatyötä tekevän ryhmän tarve saada tutkittua tietoa suomalaisten monikkoperheiden hyvinvoinnista. Tämän tiedon tarve oli noussut esiin edunvalvontatyöryhmälle tehdystä kyselystä. Kuinka nimenomaan suomalaisten monikkoperheiden vanhemmat jaksavat, mikä antaa heille voimaa ja miten he selviävät taloudellisesta moninkertaisista yhtäaikaisista hankinnoista?

Monikkoperheiden vanhempien psyykkinen stressi, uupumus, riittämättömyyden tunne sekä masentuneisuus ovat melko yleisiä ilmiöitä. Samaan aikaan näiden perheiden sosiaaliturva on suhteessa heikompi. Lapset syntyvät lähes poikkeuksetta keskosina, mikä työllistää vanhempia ensimmäisten vuosien aikana monikkouden lisäksi. Sosiaaliturvalainsäädäntö perustuu osittain raskauskohtaiseen ajatteluun, jolloin ei riittävästi huomioida sitä, että syntyviä lapsia voi olla useampi kuin yksi.

2.2 Monikkolapsia odottaville kohdennetun ajantasaisen tietomateriaalin puute

Neuvoloiden kautta jaettava maksuton ensitietokirjanen oli sisällöltään vanhentunut ja painos loppunut. Suomen Monikkoperheet ry oli esittänyt oppaan päivitystä useasti oppaan julkaisijalle, joka ei kuitenkaan lukuisista yhteydenotoista huolimatta löytänyt päivitykselle aikaa eikä resurssia.

Perheet kertovat tarvitsevansa heille kohdennettua tietoa ja ohjausta arjen sujumiseen. Neuvoloiden terveydenhoitajilla on tarve saada ajantasaista monikkoperheelle kohdennettua tietomateriaalia sekä itselleen että perheille. Terveystenhoitajat eivät valitettavasti aina pysty tilaamaan kunnan määrärahoihin vedoten Suomen Monikkoperheet ry:n maksullista kirjamateriaalia. Terveystenhoitajat ovat kyselleet erityisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta maksutonta ensitietokirjasta perheille jaettavaksi.

Monikkoperhevalmennukseen osallistumisen kautta tietoa sai vain pieni osa perheistä. Myöskään Suomen Monikkoperheet ry:n kautta tilattava kirjallinen materiaali ei tavoita kaikkia kaksosia tai kolmosia odottavia perheitä. Pelko raskauden sujumisesta ja tietämättömyys alueellisen monikkoperheyhdistyksen olemassaolosta saattavat siirtää liittymisen yhdistykseen ja siten myös raskaudenaikaisen tiedonsaannin vasta syntymän jälkeiseen aikaan. Maksuton opaskirjanen neuvolan kautta tavoittaa kaikki odottajat tasavertaisesti ja ehkäpä myös rohkaisee lisätiedon ja vertaistuen hakemiseen oman alueen monikkoperheyhdistyksestä.

2.3 Monikkoperhevalmennuksen jatkuvuuden puute

Uuden hankkeen toteuttamisen lähtökohtana oli RAY-rahoitteinen monikkoperhevalmennusprojekti, joka toimi vuosina 2000–2005. Tuossa valtakunnallisessa projektissa luotiin malli räätälöityyn perhevalmennukseen niille perheille, joille syntyy yhden sijasta kaksi tai kolme lasta kerralla. Projektissa keskityttiin mallin luomiseen, monikkotietomateriaalin tuottamiseen sekä valmennusten järjestämiseen nimenomaan Suomen Monikkoperheet ry:n organisoimana. Mallin juurruttamiseen haettiin vuonna 2004 useamman vuoden jatkorahoitusta, mutta järjestö sai kuitenkin vain yhden lisärahoitusvuoden, jolloin valmistui *Monikkoperhevalmennuksen ohjausmateriaali* - kansio ja organisoitiin Suomen Monikkoperheet ry:n johdolla viimeiset valmennukset kullakin paikkakunnalla. Valmennuksen vetovastuuta esitettiin sairaanhoitopiireille. Niillä paikkakunnilla, joilla valmennustoiminta jatkui projektin jälkeen, se tapahtui yleensä alueellisen monikkoperheyhdistyksen toimesta.

Hankkeen suunnitteluvaiheessa todettiin, että monikkoperhevalmennuksen valtakunnallisen tilanteen vahvistaminen oli tarpeen niin perheiden tarpeiden kuin yhdistystoiminnan näkökulmasta katsottuna. Jatkuvuus oli uhattuna, sillä valmennus oli monilla alueilla vapaaehtoistyönä tehtävän monikkoperheyhdistystoiminnan varassa. Monikkoperhevalmennusprojektin (2000-2005) jälkeen terveydenhuollollinen kehittämistoiminta ja monikkoperhevalmennustoiminnan koordinointi oli käytännössä jäänyt pois kattojärjestön toiminnasta resurssien puutteen vuoksi.

Hankkeen suunnitteluvaiheessa tavoitteeksi asetettiin monikkoperhevalmennustoiminnan vahvistaminen nimenomaan julkisen terveydenhuollon toimijan vastuulla olevana toimintana, koska kyseessä on vahvasti lääketieteellisen diagnoosin pohjalta erityistarpeinen kohderyhmä ja koska kolmannen sektorin vertaistukitoiminnalla on tätä toimintaa tukeva rooli, ei ensisijainen vastuurooli.

Monikkoperhevalmennuksen tärkeä merkitys odottajaperheille oli kartoitettu jo aiemman projektin (2000-2005) yhteydessä, jolloin valmennusta saaneet perheet raportoivat valmennuksen tärkeydestä itselleen tiedon ja vertaistuen lähteenä erityistilanteessaan.

3. Hankkeen hallinnointi Suomen Monikkoperheet ry:ssä

Hanketta hallinnoi Suomen Monikkoperheet ry. Hallinnointivastuu oli Suomen Monikkoperheet ry:n hallituksella, jonka puolesta hankkeen operatiivisena koordinaattorina ja projektipäälliköiden esimiehenä toimi toiminnanjohtaja **Ulla Kumpula**.

Hankkeen käytännön työ toteutuksesta vastasivat vuonna 2009 T:mi Pro Sensus – nimiseltä taholta ostettu osa-aikainen projektipäällikkö **Aune Karhumäki** ja Jyväskylän yliopiston Perhetutkimuskeskukselta ostettu kokopäiväinen tutkija KM **Johanna Hyväluoma**. Vuoden 2010 alusta projektipäällikkö Aune Karhumäki jatkoi työtä kokopäiväisenä palkattuna työntekijänä. Hän siirtyi toisiin tehtäviin huhtikuussa 2011 ja hänen tilallaan aloitti **Mari Kaihovaara** puolipäiväisenä projektipäällikkönä. Mari Kaihovaara jatkaa puolipäiväisenä projektipäällikkönä vielä alkuvuoden 2012. Hankkeessa työskenteli vuosina 2010-2011 yhteensä viiden kuukauden ajan tutkija **Teemu Vauhkonen**. Järjestösihteeri **Tiina Matala** teki hankkeen avustavaa kirjanpitoa ja antoi asiantuntija-apua. Toiminnanjohtaja Ulla Kumpula antoi asiantuntija-apua erityisesti projektihallinnointiin.

Hankkeella oli myös tutkijoista, kuntatoimijoista ja monikkoperhejärjestöaktiiveista koostuva ohjausryhmä, jonka tehtävänä oli linjata ja arvioida hankkeen etenemistä hankesuunnitelman mukaan. Ohjausryhmään kuuluivat Kumpula Ulla (Ohjausryhmän pj, toiminnanjohtaja, Suomen Monikkoperheet ry), **Halmesmäki Erja** (Naistentautien- ja synnytysten sekä perinatologian EL, Naistenklinikka); **Hämäläinen Ulla** (Erikoistutkija, Kela); Kaihovaara Mari (Puheenjohtaja, Suomen Kolmosperheet ry, varapuheenjohtaja, SMP ry); **Kaprio Jaakko** (Tutkimusjohtaja, Kansanterveystieteen laitos, THL); **Mellin Jaana** (Puheenjohtaja, Helsingin Seudun Monikkoperheet ry); **Rajavaara Heli** (Puheenjohtaja, Pohjois-Suomen Monikkoperheet ry) ja **Lotvonen Päivi** (Kätilö, Pohjois-Pohjanmaan SHP).

Lisäksi hankkeen toimintaa tuki hanketyöryhmä, joka suunnitteli hankkeen ja tarjosi apuaan käytännön kysymyksiin. Hanketyöryhmän muodostivat: **Ahlgrén Katri** terveydenhoitaja (ylempi AMK), Karhumäki Aune hankkeen projektipäällikkö, Matala Tiina järjestösihteeri, SMP ry, Kumpula Ulla, toiminnanjohtaja, (vastasi rahoitushakemuksen laadinnasta), **Tikkanen Tuula** (30.10.2009 asti) Suomen Monikkoperheet ry:n hallituksen jäsen, lähihoitaja, AMK terveydenhoitaja-opiskelija, **Uusitalo Jenni** PSMP ry:n hallituksen jäsen.

4. Hankkeen keskeiset tavoitteet

4.1 Tutkimustiedon saaminen monikkoperheiden psykososiaalisesta hyvinvoinnista ja taloudellisesta asemasta

Tavoitteena oli saada ajantasaista tutkimukseen perustuvaa tietoa monikkoperheiden psykososiaalisesta hyvinvoinnista ja taloudellisesta asemasta sekä saattaa monikkotiedon keruu osaksi valtakunnallista tilastotutkimusta. Näiden avulla voidaan monikkoperheisiin kohdistuvaa vaikuttamistyötä kohdentaa ja perustella entistä paremmin. Tämä toteutettiin kyselytutkimuksella monikkoperheiden taloudellisesta selviytymisestä sekä psykososiaalisesta hyvinvoinnista.

4.2 Ensietokirjaseen päivittäminen

Monikkovauvat syntyvät hyvin erilaisiin perheisiin ja elämäntilanteisiin: esikoisiksi tai sisarusparveen, kahden tai yhden vanhemman perheeseen, uusperheeseen, pitkään suunniteltuna ja hartaasti odotettuna tai hyvinkin yllättäen. Perheet tarvitsevat heille kohdennettua, asiantuntevaa tietoa tulevasta arjesta ja siinä selviämisestä. Tavoitteena oli päivittää jo olemassa oleva, neuvoloiden kautta maksuttomasti jaettava ensietokirjanen, jotta voidaan taata alueellisesti tasavertainen tiedonsaanti jokaiselle odottajalle asuinpaikasta ja neuvolan tietotaidon tasosta riippumatta.

4.3 Monikkoperhevalmennusmallin ja -toiminnan vakiinnuttaminen

Kun perhe saa tietää odottavansa kahta tai kolmea vauvaa, perheellä on monia tiedollisia ja vertaistuellisia tarpeita. Monikkoperhevalmennuksen kehittämisen osalta tavoitteeksi asetettiin, että hankkeessa mukana oleville hankealueille annetaan valmiuksia tarjota julkisen sektorin vastuulla toimivaa monikkoperhevalmennusta. Näin alueelle muodostuu käytäntö valmennuksen toteuttamiseen. Tätä tukemaan asetettiin tavoitteeksi tuottaa mukana oleville alueille käytännön toimien kuvaus monikkoperhevalmennuksen toteuttamiseksi ja sen rakenteiden vahvistamiseksi kullakin alueella sekä julkisen sektorin ja monikkoperheyhdistysten yhteistyön vahvistaminen.

5. Keskeiset toimintamuodot

5.1 Tilaustutkimukset

Hankkeessa toteutetut kaksi tutkimusta tilattiin ulkopuoliselta tutkimuslaitokselta tai tutkijalta. Hankkeen projektipäällikkö, järjestön toiminnanjohtaja, ohjausryhmä sekä edunvalvontatyöryhmä olivat tutkimusta tukevassa roolissa. Lisäksi hankkeessa tehtiin yhteistyötä tutkimuslaitoksiin ja tutkijoihin päin, jotta monikkoperheistä ja heidän hyvinvoinnistaan saadaan tietoa olemassa olevista tilastoista.

Hyvinvointitutkimuksessa (Hyväluoma, 2010) tuotettiin oma tutkimusaineisto. Tutkimustulosten vertailtavuuden takaamiseksi HYVÄ ALKU -hankkeen kyselylomakkeen mallina käytettiin Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen Lapsiperheiden hyvinvointi ja palvelut (HYPA) 2006 -käyntihaastattelulomaketta. Lisäksi HYVÄ ALKU -hankkeen kyselylomakkeeseen lisättiin PALETTI; päiväkirjatutkimus työssä käyvien pikkulapsiperheiden arjesta -tutkimuksessa käytettyjä kysymyksiä. Hyvinvointitutkimuksen vertailuaineistona toimi HYPA 2006 -aineisto.

Tutkimuksen toteuttamista varten laadittiin aineistopyynnöt sekä Väestörekisterikeskukselle että Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Väestörekisterin aineistopyyntö koski monikkoäiteihin kohdistuvaa poimintaa sekä osoitetietojen yhdistämistä henkilötunnukseen. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen aineistopyyntö koski HYPÄ 2006 -aineistoa. Kulutusta ja perheiden taloudellista tilannetta käsittelevien kysymysten suunnittelun tueksi konsultoitiin Kuluttajatutkimuslaitoksen erikoistutkija **Anu Raijasta**. Kyselylomakkeen suunnittelussa konsultoitiin Raijaksen ohella myös hankkeen ohjausryhmää ja järjestön edunvalvontatyöryhmää.

Osallistumiskutsu lähetettiin 5000 väestörekisteristä poimituille alle 18-vuotiaiden monikkolasten vanhemmille. Itse kysely toteutettiin Internetissä. Tutkimuksen teknisestä toteutuksesta vastasi tietopalveluyritys Tietoykkönen. Kyselyyn vastasi 1572 vanhempaa. Vastanneista suurin osa oli kaksosten perheitä. Kolmosia oli 26 perheessä ja 14 perheessä oli kahdet kaksoset.

Lastensuojeluaineistojen analyysitutkimus (Vauhkonen, 2011): Alli Paasikiven säätiö myönsi hankkeeseen 6000 euron suuruisen apurahan monikkoperheiden tilastollisen tarkastelun toteuttamiseksi. Tilastollinen tarkastelu oli määrä tehdä seuraavasta aiheesta: *”Monikkolasten toimintakyky ja perheiden toimeentulo velkatietojen ja kotihoidontuen valossa”*. Tarkoituksemme oli täydentää tällä tarkastelulla tietoja, joita hyvinvointitutkimuksessa jäi selvittämättä. Helsingin sosiaaliviraston tilastoyksikkö luovutti aineiston monikkoperheistä toimeentulotuen ja lastensuojeluselvityksen asiakkaina. Aineisto oli osin puutteellinen, mutta tutkimuksen toteuttaminen tälläkin aineistolla oli kuitenkin mahdollista, sillä aineisto tarjosi mahdollisuuden tarkastella syitä lastensuojelun asiakkuuteen, mutta sillä varauksella, että monikkolapsia ei voi verrata muihin lapsiin näiden piirteiden osalta. Näin ollen tutkimus: *”Monikkoperheet Helsingin sosiaaliviraston tilastoaineistossa - toimeentulotuki- ja huostaanottotilastojen tilastollinen tarkastelu”*, tuotti monikkoperheiden sosiaalitoimen asiakkuusprofiilia kuvailevaa tietoa. Teemu Vauhkonen tutkimusraportti *”Sukupuolivaikutus monikkoperheissä – Tutkimus monikkolasten sukupuolen vaikutuksesta monikkoperheiden hyvinvointiin”* (2012) tarkastelee kaksosparin sukupuolikombinaatioiden (tyttö-tyttö, poika-poika, poika-tyttö) vaikutusta perheen hyvinvointiin. Hankkeessa tehtiin lisäksi tutkimuslaitosyhteistyötä, jotka tuottivat kaksi pienempää tutkimusta. Nämä esitellään tarkemmin ”Tuotokset”-osassa.

Hankkeen tutkimusten tuloksista on tiedotettu lukuisten eri kanavien kautta: kaksosten päivän mediayhteistyö, tulosten esittely perhelehdissä ja sanomalehdissä, kansanedustajille suunnatun korttikampanjan yhteydessä. Hankkeen projektipäälliköt ovat ylläpitäneet kontakteja oppilaitoksiin, sekä auttaneet yksittäisiä opiskelijoita monikkoperheisiin kohdistuneissa opintosuorituksissa mm. ohjaamalla heitä Yhteiskunnallisessa Tietoarkistossa säilytettävän hyvinvointitutkimusaineiston äärelle. Lisäksi he ovat ohjanneet opiskelijoita hankkeen teema-alueisiin liittyvissä opinnäytetöissä. Hankkeen tuloksia on esitelty myös kansainvälisesti: kansainvälisessä kaksostutkimuksen kongressissa 2010 Soulissa sekä 2012 Firenzessä.

5.2 Ensietieto-oppaan päivitys

HYVÄ ALKU -hankkeen aikana päivitettiin yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntijoiden kanssa verkostoituneena, moniammatillisena asiantuntijaryhmänä monikkolapsia odottaville vanhemmille suunnattu ensietokirjanen *”Tuplaonni”*. Kirjasen uudeksi nimeksi tuli *”Meille tulee vauvat”*, opas monikkovauvojen odotukseen ja hoitoon. Asiantuntijaryhmän jäsenet valikoituivat THL:n oman asiantuntijaverkoston sekä Suomen Monikkoperheet ry:n verkoston kautta. Kirjoittajille maksettiin hankkeesta pieni kirjoittajapalkkio ja oppaan taiton sekä painatuksen hoiti oppaan julkaisija Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos.

5.3 Monikkoperhevalmennuksen kehittäminen yhdessä ammattilaisten ja kolmannen sektorin kanssa

HYVÄ ALKU -hankkeen monikkoperhevalmennuksen kehittämisosan toteutusta valmisteltiin kevään 2008 aikana siten, että hankkeessa oli yhteistyökumppaneita valtakunnallisesti. Hanke oli avoin myös rahoituspäätöksen jälkeen mukaan lähteville sairaanhoitopiireille tai terveydenhuollon alueellisille toimijoille. Hanke oli alkuperäisen hankesuunnitelman mukaan tarkoitettu kohdistaa vain niihin alueellisiin monikkoperheyhdistyksiin, joista on mukana sen alueen sairaanhoitopiiri.

Hankkeessa mukana olivat seuraavat sairaanhoitopiirit:

Helsingin ja Uudenmaan (Naistenklinikka sekä Hyvinkään sairaala)

Satakunnan (Satakunnan keskussairaala)

Keski-Suomen (Keski-Suomen Keskussairaala)

Etelä-Pohjanmaan (Etelä-Pohjanmaan Keskussairaala)

Pohjois-Savon (Kuopion Yliopistollinen Sairaala)

Pirkanmaan (Tampereen Yliopistollinen sairaala)

Pohjois-Pohjanmaan (Oulun yliopistollinen sairaala)

Sairaanhoitopiiriyhdistyöt käytiin uudelleen läpi vuoden 2009 - 2011 aikana.

Aluksi selvitettiin monikkoperhevalmennuksen toimintaedellytyksiä valtakunnallisesti kartoittaen mahdolliset valmennuksen esteet sekä mahdollisuudet mm. paikallisiin olosuhteisiin, koordinoitiin tai valmennuksen resursointiin liittyen. Kartoituksen perusteella pyrittiin vaikuttamaan siihen, että monikkoperhevalmennuksen toteuttaminen mahdollistuisi myös niillä alueilla, joilla se ei vielä toiminut. Toteutus tapahtui vuosien 2010 - 2012 aikana.

Työskentelyn aikana kehitettiin monikkoperhevalmennusmallia siten, että sen toteuttaminen on mahdollista niin harvaan asutuilla alueilla, jossa monikkoperheiden määrä on vähäinen, kuin isoissa kaupungeissakin.

Kunnallisia toimijoita tiedotettiin monikkoperhevalmennuksen tärkeydestä monikkoperheen hyvinvoinnin edistäjä mm. esitteellä sekä esittelemällä valmennusmallia erilaisilla asiantuntijapäivillä.

Kehittämistyötä suunnattiin myös valtakunnalliseen vaikuttamistyöhön yhteistyöllä Sosiaali- ja Terveysministeriöön sekä terveydenhuollon alueellisten järjestämissuunnitelmien laadinnasta vastaaviin tahoihin kun selvisi, että neuvola-asetuksen voimaantulon myötä osa sairaanhoitopiireistä ei halunnut ottaa vastuuta monikkoperheiden perhevalmennuksen järjestämisestä.

6. Tärkeimmät tuotokset

6.1 Tutkimustuotokset

Hankkeessa toteutettiin hyvinvointitutkimus suomalaisten monikkoperheiden hyvinvoinnista. Tutkimustulokset julkaistiin painettuna tutkimusraporttina **Hyväluoma (2010) Moninkertaisia onnenhetkiä ja arjen haasteita. Monikkoperheiden vanhempien kokemuksia perheen hyvinvoinnista**. Tutkimusraporttia voi tilata Suomen Monikkoperheet ry:stä. Raportti on myös ladattavissa www.suomenmonikkoperheet.fi -osoitteessa.

Tutkimustuloksista julkaistiin myös monikkoperheiden hyvinvointia ja taloudellista selviytymistä tarkasteleva artikkeli Kelan *Perhepiirissä* - kirjassa (2010). Kirja liittyi Lasten- ja nuorten politiikkaohjelmaan

ja ilmestyi syksyllä 2010. Kirjoittajina olivat projektipäällikkö **Aune Karhumäki** ja hanketutkija **Johanna Hyväluoma**.

Tutkimustulosten pohjalta laadittiin arvio suomalaisten monikkoperheiden palvelujen tarpeesta ja toimenpiteistä näiden kohdentamiseksi. Arvio on esitetty Hyväluoman (2010) tutkimusraportin jälkisanoina.

Kansaneläkelaitoksen tutkija **Ulla Hämäläinen** laati **Petri Juutilaisen** kanssa raportin monikkoperheiden taloudellisesta asemasta ja perhevapaiden käytöstä.

Lisäksi saatiin **A. Ruokolaisen** tekemä tilastaselvitys monikkoperheiden lapsiluvusta verrattuna kaikkien suomalaisen lapsiperheiden lapsilukuun. (Ruokolainen A, Tietoja monikkoperheiden lapsiluvusta Hedelmällisyys ja koulutus 1970 – 2008 – rekisteriaineistoista. 2010).

Teemu Vauhosen (2012) laatima tutkimusraportti *”Sukupuolivaikutus monikkoperheissä – Tutkimus monikkolasten sukupuolen vaikutuksesta monikkoperheiden hyvinvointiin”* tarkasteli Helsingin sosiaaliviraston lastensuojelun tarpeen selvityksen monikkoperheasiakkaita. Raportti keskittyy analysoimaan perheiden kaksosparin sukupuolikombinaatioiden (tyttö-tyttö, poika-poika, poika-tyttö) vaikutusta perheen hyvinvointiin. Vauhkosella on tekeillä myös artikkeli sosiaaliviraston aineistosta.

6.2 Meille tulee vauvat – ensitietokirjanen

Hankkeen tuotoksista parhaiten yksittäisen perheen tavoittaa oman neuvolan kautta saatava päivitetty *Meille tulee vauvat* - ensitietokirjanen. Ennen hanketta tuon kirjasen painos oli lopussa ja päivitys tekemättä.

Ensitietokirjanen sisältää ajanmukaista tietoa ja käytännönläheisiä vinkkejä monikkovauvojen odotuksesta, synnytyksestä, vanhemmuudesta ja vauvojen kehityksestä sekä hoidosta. Lisäksi kirjassa on tietoa lapsiperheiden palveluista ja sosiaaliturvasta kunkin vanhemman ja perheen sovellettavaksi.

Kirjan on tarkoitus antaa monikkolasten vanhemmille uutta pohdittavaa, omaa ajattelua tukevaa ja syventävää tietoa sekä ennen kaikkea eväitä toimivaan arkeen. Kirjasen kantavana ajatuksena oli tarjota voimauttavaa tietoa ja tukea monikkolapsia odottaville.

Opaskirja annetaan äitiysneuvolakäynnin yhteydessä kaksosia, kolmosia tai useampaa lasta odottaville perheille. Kirja ilmestyi sähköisenä loppuvuodesta 2010 ja painettuna alkusyksystä 2011. Opasta saa myös ruotsinkielisenä.

7. Keskeiset tulokset

7.1 Hyvinvointitutkimuksen tulokset

Yksittäiset perheet osallistuivat tässä hankkeessa välittömästi ainoastaan hankkeen tutkimusosioon. Tutkimus toteutettiin lähestymällä satunnaisesti poimittuja perheitä pyynnöllä vastata tutkimuskyselyyn internetin kautta. Tutkimus keräsi laajasti tietoa monikkoperheiden hyvinvoinnista. Tämä tieto hyödyttää yksittäistä perhettä, alueellista monikkoperheyhdistystä, Suomen Monikkoperheet ry:tä sekä muita erilaisia monikkoperheille tukipalveluita tuottavia tahoja. Tutkija **Johanna Hyväluoma** toteutti tutkimuksesta myös arvioinnin.

Tutkimus antoi selviä viitteitä siitä, että monikkoperheen arki parisuhteen, työn, taloustilanteen ja vanhemmuuden tuomien haasteiden keskellä sisältää erityispiirteitä verrattuna yksittäin syntyneiden lasten perheisiin. Monilla elämänalueilla monikkoperheen aikuiset kohtaavat muita lapsiperheiden vanhempia suurempia hyvinvointiriskejä, mutta esimerkiksi työn ja perheen yhteensovittamisen voisi katsoa sujuvan monikkoperheessä jopa muita perheitä helpommin.

Kyseessä on ensimmäinen suomalainen tutkimus, jossa keskityttiin kokonaan monikkovanhempien kokemuksiin omasta hyvinvoinnistaan. Tutkimus selvensi monikkoperheiden ja erityisesti monikkoperheen vanhempien suurempia, hyvinvointia uhkaavia riskejä verrattuna perheisiin, jossa saadaan lapset yksi kerrallaan.

Tutkimus toi selvästi esille ne perhevaiheet ja perhe-elämän alueet, joissa monikkovanhempien hyvinvointi kohtaa suurimmat haasteet. Erityisen kuormituksen kohteena läpi kaikkien tarkasteltujen teemojen oli monikkolasten vauva- ja pikkulapsivaihe, jolloin monikkovanhempien voimat kuluvat arjesta selviytymiseen ja perushoidon rutiininomaiseen toteuttamiseen parisuhteen ja oman jaksamisen kustannuksella. Aikaa puolisolle tai itselle ei yksinkertaisesti usein jää lainkaan. Seuraukset ovat tutkimuksen mukaan ilmeiset: parisuhdetyytyväisyys aleni ja koko suhde oli koetuksella.

Vanhemmuuden stressikokemukset lisääntyvät ja uupumus lisäsi riskiä henkiselle hyvinvoinnille. Lisäksi taloudellinen selviytyminen vauva-aikana on hyvin haavoittuvaa, sillä lasten syntymän jälkeen rahalliset menot usein kasvavat välttämättömien tupla- tai triplahankintojen vuoksi. Tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että monikkovanhemmuuden haasteet ja omillaan selviytymisen paineet yhdistettyinä taloudellisiin vaikeuksiin saattavat luoda monikkoperheen hyvinvoinnille erityisen suuria haasteita.

Vauva- ja pikkulapsivaiheiden lisäksi haastavuutta monikkoperheisiin tuo usein lasten nuoruusikä, jolloin vanhemmuuden ja taloudellisen toimeentulon kuormitus lisääntyy seesteisempien lasten leikki-ikä ja varhaisen kouluiän jälkeen. Erityisiä haasteita nuorten monikkolasten vanhemmille tulee siitä, että samat kuohuntavaiheet, yksilölliset tarpeet ja aikataulujen yhteensovittamiset tapahtuvat monikkoperheessä moninkertaisina. Monikkolasten kasvaessa vanhemmat taiteilevat lisäksi edelleen myös omien ja taloudellisten resurssien riittävydessä.

Tutkimuksen mukaan yksinhuoltajien ja kolmoslasten monikkoperheissä arjesta selviytymiseen liittyy myös omia erityispiirteitä, jotka lisäävät vanhempien hyvinvointiriskejä. Yksinhuoltajilla ei ole päivittäistä tukea puolisosta, jonka kanssa jakaisi vanhemmuuden kuormat – yksin on vain selvitettävä. Yksinhuoltajaperheiden vanhemmilla erityisesti taloudellisen toimeentulon vaikeudet, vanhemmuuden kuormitus sekä omat negatiiviset tuntemukset olivat muita monikkovanhempia suurempia.

Kolmosten perheissä erityisesti vauvavaiheessa lastenhoidon työmäärä ja siitä seuraava väsymys ovat puolestaan moninkertaisia ja sylien loppuessa vanhemman riittämättömyyden tunteet voivat olla todennäköisiä. Nämä kolmosperheiden kohtaamat erityishaasteet tulivat selvästi esille vanhempien avoimissa vastauksissa kuvaamissaan elämäntilanteissa.

Positiivista on se, että kolmosten vanhemmat ilmoittivat saavansa myös keskusteluapua muita monikkoperheitä useammin toisilta monikkovanhemmilta sekä tukea psyykkisen terveydenhuollon palveluista. Vertaistukea ja ammattilaisten apua kolmosperheiden maailmaan on siis saatavilla, mutta toisaalta tämä voi kertoa myös kolmosvanhempien suuremmasta avun tarpeesta erityisesti oman jaksamisen huolien osalta.

Hyvinvointiriskien ohella ei tule kuitenkaan unohtaa monikkovanhemmuudesta saatavia erityisiä voimavaroja perheen arkeen. Kahden vanhemman perheissä jaettu vanhemmuus lisää monikkovanhempien jaksamista, kun kotitöistä ja lastenhoidosta tai perheen kohtaamista vaikeuksista ei

kummankaan puolison tarvitse huolehtia yksin. Myös rakkauden täyttämä tunnesuhde puolisoaan kohtaan vahvistaa parisuhteen toimivuutta monikkoperheessä. Koko perheen yhteisen vuorovaikutuksen toimivuus sekä lasten kasvun, kehityksen, ilon ja riemun seuraaminen vahvistaa vanhempien hyvän olon tunteita ja tuo mielenkiintoa ja voimia arjessa jaksamiseen. Rankassa arjessa tärkeäksi monikkovanhemmille muodostui lisäksi huumorin käyttö sekä oma rento ja positiivinen asenne elämään, joiden avulla monikkovanhemmat kokivat selviävänsä vaikeimpien aikojen yli.

Käytännön avun saaminen monikkoperheen arkeen erityisesti lasten ollessa pieniä voisi kuitenkin parhaimmillaan helpottaa vanhempien kokemaa taakkaa lasten- ja kodinhoidosta ja vahvistaa näin koko monikkoperheen hyvinvointia.

Monikkovanhempien parisuhteen hoito kaipaa myös erityishuomiota. Vanhempien parisuhde ja yhteisesti jaettu vanhemmuus koetaan monikkoperheissä toisaalta yhdeksi tärkeimmistä voimavaroista. Paineita syntyy usein siitä, että aikaa ja voimia puolisolle ei monikkoarjen hoitamisen jälkeen enää ole jäljellä.

Lähiverkoston ja yhteiskunnan tarjoamia tilapäisiä lastenhoitopalveluita tulisi voida hyödyntää myös parisuhteen hoitamisen mahdollistamiseen. Lisäksi monikkoperheiden vanhemmille voisi järjestää yhteisiä tapahtumia erityisesti parisuhdeteeman puolesta. Sekä lasten että vanhempien hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että parisuhde voi hyvin ja puoliset saavat toisiltaan niin emotionaalista kuin fyysistäkin tukea monikkoarjen haasteisiin.

Osa monikkovanhemmista joutuu selviämään liian usein myös yksin, ilman lähellä olevaa puolisoa tai muuta tukiverkosta. Erityisesti tällöin perhepalveluiden rooli vanhempien auttamisessa voi korostua. Valitettavasti nykyiset perhepoliittiset tukimuodot eivät monikkovanhempien kokemusten mukaan pysty riittävästi vastaamaan monikkovanhemmuuden kuormitukseen ja niistä mahdollisesti aiheutuviin muihin perhe-elämän ongelmiin. Osalla monikkovanhemmista on ollut selkeitä vaikeuksia saada apua vaikeutuneeseen elämäntilanteeseensa.

Ongelmia ennaltaehkäisevät tukimuodot, kuten esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, voisivat mahdollistaa kaikille monikkoperheiden vanhemmille mahdollisuuden hankkia tukea arkeen lasten ikävaiheittain eri tavoin perheen hyvinvointia kuormittavissa elämänvaiheissa. Olennaista olisi helpottaa palvelujen saatavuutta ja madaltaa kynnystä palvelujen hakemiseen muun muassa tiedottamalla paremmin olemassa olevista tukimuodoista ja lisäämällä resursseja todelliseen riskejä ennaltaehkäisevään työhön.

Lisäksi monikkoperheiden taloudellisen kuormituksen huomioon ottaminen perhe-etuuksissa ja muussa sosiaaliturvassa voisi helpottaa taloudellista selviytymistä monikkoarjessa. Nykyisellään pikkulapsiperheiden vanhempien taloudellinen tuki pikkulapsivaiheessa ei aina riitä korvaamaan monikkolasten hoitokustannuksia. Lapsiperheille tarkoitettujen etuuskien tasojen yleinen nosto sekä tukien laajentaminen erityisten monikkolisien osalta voisivat mahdollistaa kohtuullisen toimeentulotason myös hankalimmassa taloudellisessa tilanteessa oleville monikkoperheille. Tämä toisi myös monikkolapsen tasa-arvoiseen asemaan yksittäin syntyneiden lasten kanssa.

Paineita tasaavan ennaltaehkäisevän psykososiaalisen ja taloudellisen tuen saattaminen monikkoperheiden saataville nouseekin monikkoperheiden hyvinvoinnin tukemisessa keskeiseksi. Vanhemmuutta, toimeentuloa ja psyykkistä hyvinvointia vahvistavilla tukimuodoilla voisi olla mahdollisuudet luoda erityisesti monilapsisille, pienten lasten ja yksinhuoltajien monikkoperheille muiden lapsiperheiden kanssa tasavertaiset lähtökohdat arjessa selviytymiseen.

Edellä kuvatun hyvinvointitutkimuksen tulosten lisäksi on syytä mainita **Ruokolaisen** tekemän selvityksen tulos. Selvitys osoitti merkittävän eron monikkoperheiden ja muiden perheiden lopullisessa lapsiluvussa siten, että monikkoperheessä on keskimäärin yksi lapsi enemmän kuin muissa lapsiperheissä.

7.2 Monikkoperhevalmennuksen saatavuus ja toimivuus

7.2.1 Paremmiin saavutettava monikkoperhevalmennus

Hankkeen tuloksena valmennusta toteuttavien paikkakuntien määrä lisääntyi. Neuvoloissa toteutettava monikkoperhevalmennustoiminta vahvistui sairaaloissa ja alueellisissa monikkoperheyhdistyksissä toteutettavan valmennustoiminnan rinnalle. Lisäksi aiempaa useammat alueelliset monikkoperheyhdistykset aloittivat valmennuksen toteuttamisen alueillaan. Hankkeen tuloksena yhteistyö eri toimijatahojen kesken lisääntyi.

Monikkoperhevalmennusmallin juurruttamistyön myötä perhe saa todennäköisemmin edes jonkinlaista perheen tarpeisiin räätälöityä valmennusta haasteellisessa elämäntilanteessaan. Lisäksi kontaktin syntyminen oman alueellisen monikkoperheyhdistyksen vertaistuen lähteelle tulee todennäköisemmäksi mitä tietoisempi oma terveydenhoitaja on mahdollisuudesta toteuttaa valmennusta yhteistyössä oman alueellisen monikkoperheyhdistyksen kanssa. Tätä tukee tehty yhteistyö hankealueiden kanssa sekä yksittäisiin neuvoloihin lähetetty ohjausmateriaali.

Seuraavassa on esitelty nykyinen monikkoperhevalmennuksen laajuus ja järjestäjätahot/yhteistyötahot alkuperäisillä hankealueilla ja muutamilla hankkeen aikana mukaan tulleilla hankealueilla (LIITE 1: kartta: monikkoperhevalmennusta toteuttavat tahot):

PÄÄKAUPUNKISEUTU: Naistenlinikalla toimii kerran kuussa pidettävä monikko-odottajille suunnattu kaksi tuntia kerrallaan kestävä valmennus, jonka vetää kättilö. Valmennuksen sisältö on raskaus- ja synnytyspainotteinen.

Helsingin Seudun Monikkoperheet ry järjestää perhevalmennusta Naistenklinikan tiloissa.

Valmennuksen sisältö on:

- odotus, synnytys, imetys ja oma jaksaminen
- isän rooli, tarvikehankinnat, käytännön vinkit ja avun tarve, sisarusuhteet
- parisuhde

HYVINKÄÄ: Hyvinkään sairaala / Hyvinkään seudun monikkoperheet ry järjestää monikkoperhevalmennusta.

Valmennuksen sisältö on:

- sairaalan kättilön pitämä odotus ja synnytys osio
- monikkoperheyhdistyksen pitämä osio, joka sisältää vauva-ajan, parisuhteen sekä hankinnat.

SATAKUNTA: Satakunnan keskussairaala Porissa ei järjestä monikkoperhevalmennusta, vaan **Porin seudun Tuplakerho** toteuttaa sitä alueellaan.

Valmennuksen sisältö on:

- kättilön pitämä luento monikkoraskauden erityispiirteistä, synnytyksestä, lapsivuodeajasta ja synnytysvuodeosastolla olemisesta
- tutustuminen vastasyntyneiden teho- ja tarkkailuosastoon
- käytännön arki kotona kahden vauvan kanssa, kaksosperheiden kokemuksia

KESKI-SUOMI: Keski-Suomen Keskussairaala Jyväskylässä järjestää monikkoperhevalmennusta yhteistyössä **Keski-Suomen Monikkoperheet ry:n kanssa.**

Valmennuksen sisältö on:

- monikko-odotus
- tutustuminen synnytysosastoon ja vastasyntyneiden teho-osastoon
- monikkoarki ja imetys
- vanhemmuus ja parisuhde

ETELÄ-POHJANMAA: Etelä-Pohjanmaan Keskussairaala Seinäjoella ei järjestä erillistä monikkoperhevalmennusta, **Kirkonkranin äitiys- ja lastenneuvola Seinäjoella** järjestää yhteistyössä **Etelä-Pohjanmaan Monikkoperheet ry** kanssa.

Valmennuksen sisältö on:

- raskausaika
- synnytys
- monikkoarki ja lastenhoito
- vertaistuki ja monikkoarki / parisuhde

SAVO: Kuopion yliopistollinen keskussairaala toteuttaa valmennuksen alkuosan ja **Savon seudun Monikkoperheet ry** järjestää vauva-tapaamisen.

Valmennuksen sisältö on:

- raskaus, monikkoraskauden synty, synnytys
- monikkoarki, imetys sekä tarvehankinnat
- vauvatapaaminen

PIRKANMAA: Tampereen yliopistollinen keskussairaala toteuttaa monikkoperhevalmennusta yhden tapaamiskerran muodossa. **Pirkanmaan Monikkoperheet ry** järjestää jatkotapaamisen jossa käsitellään monikkoarkea.

Valmennuksen sisältö on:

- monikkoraskaus ja synnytys
- tutustuminen vastasyntyneiden tarkkailuosastoon
- monikkoarki, imetys sekä hankinnat

POHJOIS-SUOMI: Oulun yliopistollinen sairaala siirsi monikkoperhevalmennuksen **neuvolalle** joka järjestää valmennusta yhteistyössä **Pohjois-Suomen Monikkoperheiden** kanssa.

Valmennuksen sisältö on:

- raskaus ja synnytys
- tutustumiskäynti synnytyssairaalaan
- imetys ja vauvanhoito
- monikkoarki

Hyviä kokemuksia sekä toimintaa on saatu käynnistettyä myös muilla paikkakunnilla, joissa on monikkoperheyhdistys. Yhteistyö julkisen sektorin toimijan kanssa on näillä paikkakunnilla vielä alkuvaiheessa. Näitä paikkakuntia ovat:

- Forssan seutu
- Keski-Pohjanmaa
- Lappeenrannan seutu
- Mikkelin seutu
- Porin seutu
- Päijät-Hämeen seutu
- Vaasan seutu

Hankkeen viimeinen vuosi syksystä 2011 – kevääseen 2012 pyrkii tiedottamaan ja juurruttamaan monikkoperhevalmennusta kuntien vastuulla toimivaksi, neuvolavetoiseksi (muutamalla paikkakunnalla sairaalavetoiseksi) valmennukseksi. Monikkoperheyhdistys toimii kokemusasiantuntijana sekä vertaistukiverkoston mahdollistajana.

7.2.2 Toimivampi monikkoperhevalmennusmalli

Kehittämistyön myötä on käynyt ilmi, että monikkoperhevalmennus toteutuu hyvin eri tavalla eri puolilla Suomea. Parhaimmillaan monikkoperhevalmennusta toteuttavien toimijoiden yhteinen nimittäjä on aito halu tukea perheiden hyviä alkujä. Alueellisilla toimijoilla on kehittämishaluja valmennusmuotojen eteenpäin viemiseksi.

Keskeinen viesti kaikille, jotka haluavat edistää monikkoperhevalmennustoimintaa on, että pienenkin yhdistyksen on mahdollista tarjota merkittävää vertaistukea ja -tietoa perheille sekä muille alueellisille toimijoille.

Monikkoperhevalmennustoiminta on myös merkittävä alueellisten monikkoperheydistysten jäsenrekrytoinnin kanava. Monikkoperhevalmennuksen kehittyminen omalla alueella voi parhaimmillaan laajentaa yksittäisen yhdistyksen jäsenpohjaa ja sitä kautta paikallisia vaikuttamismahdollisuuksia, kuten esimerkiksi perheiden huomiointia palveluissa tai esteetöntä liikkumista. Monikkoperheydistysten vapaaehtoisille toimijoille hanke tuotti selkeän monikkoperhevalmennus-työkalun, jolla saavutetaan tasalaatuisempaa valmennusta ympäri Suomen. Suomen Monikkoperheet ry:n työntekijöille hankealueilla nähty innostus ja innokkuus monikkoperhevalmennuksen eteenpäinviemiseen tarjoaa vision tukea monikkoperhevalmennusta tulevaisuudessa yhä enemmän koordinoivana tahona. Työntekijöiden ja järjestön hallinnossa toimivien näkökulmasta hanke auttoi järjestöä kehittymään organisaation kannalta keskeisillä toiminta-alueilla (tiedon tuotanto, edunvalvonta, alueyhdistyksiä tukeva toiminta).

Hankkeessa kehitettiin räätälöityä perhevalmennuksen mallia, jonka avulla niin yksittäinen työntekijä kuin kokonainen terveydenhuollon organisaatio voi löytää itselleen toimivan tavan toteuttaa monikkoperhevalmennusta. Hankkeessa havaittiin yhteistyökumppaneiden tarve konkreettisiin, ajanmukaisiin ja helposti käyttöönotettaviin ohjauksen työkaluihin. Tästä hankkeesta havaitusta tarpeesta poiki uusi RAY-rahoitteinen hanke. Se tulee tarjoamaan lisää konkreettisia työkaluja ohjauksen tueksi.

Hankkeessa on tehty valtakunnallista vaikuttamistyötä siihen suuntaan, että laajempi terveydenhuollon toimija ottaa kokonaisvastuun monikkoperhevalmennuksen toteutuksesta. Vaikka tämä vaikuttamistyö johtaisi alueellisesti yhä laajempiin toteuttamismalleihin, tulee aina olemaan alueita, joissa valmennuksen saatavuus tulee riippumaan yksittäisen työntekijän valmiuksista.

Parhaimman hyödyn perheet saavat mikäli monikkoperhevalmennus toteutetaan omana kokonaisuutenaan. Huomioitava asia on myös osioiden pitäminen pienryhmälle tai yksilöohjauksena neuvolakäynnin yhteydessä.

Alkuperäisen monikkoperhevalmennuksen sisältömallia (kehittämishanke 2000 - 2005) muokattiin hankkeen aikana. Uusi malli pyrkii selkiyttämään valmennuksen eri aihealueiden suositeltua vastuutahoa sekä aihealueiden mahdollista kytkemistä kunnassa toteutettuun muuhun perhevalmennustoimintaan. Mallista saatiin näin uusi ja kevyempi malli neuvoloiden ja alueellisten toimijoiden käyttöön.

Monikkoperhevalmennusmalliksi muotoutui malli jossa, monikkoperhevalmennus voidaan tarvittaessa toteuttaa osana tavallista perhevalmennusta (parisuhdeosio, vanhempien ryhmät -osiot) huomioiden tietyt osa-alueet (odotus ja synnytys-osio sekä monikkoarki-osio), jolloin monikkoperheille annettava valmennus poikkeaa tavallisesta valmennuksesta.

Lisäksi hankkeessa täsmennettiin monikkoperhevalmennuksen eri osioiden asiantuntemuksen laatua. Osa valmennusmallin osioista vaatii ohjaajakseen terveydenhuollollisen koulutuksen saaneen henkilön, kun taas käytännön monikkoperhevalmennusta käsittelevissä osioissa tarvitaan kokemusasiantuntijaa. Hankkeen päivittämä *monikkoperhevalmennuksen mallin sisältö, kytkennät muuhun perhevalmennukseen ja suositeltavat ohjaajatahot* on esitelty seuraavassa:

ODOTUS JA SYNNYTYS

(vetäjänä terveydenhuollon ammattihenkilö)

- Monisikiöisen raskauden synty, seuranta sekä erityispiirteet
- Synnytys ja lasten tehostetun hoidon tarve

Mikäli ei erityistä sairaalaan tutustumista voida järjestää, niin myös tietoa sairaalasta.

TUTUSTUMINEN SYNNYTYSSAIRAALAAN

Tutustuminen synnytyssairaalaan voidaan toteuttaa myös osana tavallista perhevalmennusta huomioiden monikkosynnyttäjän erityistarpeet.

MONIKKOARKI (mukana monikkoperheyhdistys)

- Päivittäiset rutiinit: päivärytmi, nukkuminen, syöttäminen, kodinhoito
- Tarvikehankinnat
- Ajankäyttö perheessä
- Mistä apua?
- Monikkolasten yksilöllisyys

VAUVATAPAAMINEN (mukana monikkoperheyhdistys)

- Mitä lapset ovat tuoneet tullessaan?
- Miten elämä on muuttunut syntymän jälkeen?
- Päivittäiset rutiinit: päivärytmi, nukkuminen, syöttäminen, kodinhoito
- Monikkolasten yksilöllisyys

ISIEN JA ÄITIEN RYHMÄT (yhteis- tai jakoryhmänä)

Mikä ei ole mahdollista koota erillistä ryhmää monikkoperheistä, voidaan nämä ryhmät toteuttaa osana tavallista perhevalmennusta, huomioiden monikkoäitien erityistilanteet liittyen mm. imetykseen.

- Monikkoimetus, imetysrytmi ja -asennot, imetyksen lopettaminen
- Molemmat mukana arjessa, kuormittavat tekijät ja jaksamista tukevat tekijät
- Sisarusten huomioiminen
- Seksuaalisuus

PARISUHDE

- Muutokset perheen kasvaessa
- Erimielisyyksien käsittely perheessä
- Parisuhde ja seksi sekä parisuhteen voimavarat

Hanke työsti terveydenhuollon toimijoiden käyttöön myös *Monikkoperhevalmennuksen käytännön toteutuksen mallivaihtoehdot toimijatahon taustaorganisaation laajuuden mukaan*. Malli selkiyttää erityisesti sitä, miten yksittäisen neuvolan ja yksittäisen työntekijän on mahdollista toteuttaa valmennusta käytännössä. Mallin uusi oivallus on nimenomaan siinä, että siinä on osoitettu ne aihealueet, jotka minimissään tulee sisältyä monikkoperhevalmennukseen (ja mitkä aihealueet voidaan halutessa vielä kytkeä tavanomaiseen perhevalmennukseen). Uusi hanke (2012) tulee antamaan vielä lisää eväitä yksittäisen toimijan valmiuksien parantamiseksi.

Mallivaihtoehdot toimijatahon taustaorganisaation laajuuden mukaan ovat seuraavat:

YKSILÖVALMENNUS

- Neuvoloihin, joissa on vähän monikko-odottajia
- Tavallisten neuvolakäyntien yhteydessä käydään läpi monikkoraskauden ja synnytyksen erityispiirteitä sekä mahdollisesti monikkoarkea

- Ohjataan alueellisen monikkoperheyhdistyksen toimintaan, jossa mahdollisuus saada tarkempaa tietoa monikkoarjesta sekä mahdollinen vauvatapaaminen.

PIENRYHMÄVALMENNUS

- Neuvoloissa, joissa jonkin verran monikko-odottajia tai useamman neuvolan yhteistyössä järjestämä Monikkoperhevalmennus
- Monikkoperheyhdistys voi olla mukana toteuttamassa esim. osiot monikkoarki ja vauva-arki
- Vertaistuen saaminen korostuu

RYHMÄVALMENNUS

- Isommat ryhmät yli kuntarajojen tai isojen kaupunkien neuvoloiden välinen yhteistyö
- Monikkoperheyhdistys voi olla mukana toteuttamassa esim. osiot monikkoarki ja vauva-arki
- Vertaistuen saamiseksi tarvitaan alueellisia tapaamisia monikkoperheiden kesken

8. Hankkeen keskeiset vaikutukset

Hankkeen tulostavoitteet muotoiltiin niin, että niistä ei suoraan kirjattu auki mitä vaikutuksia niillä tavoiteltiin suoraan esimerkiksi kohderyhmille (perheet, terveydenhuoltohenkilöstö, monikkoperheyhdistykset). Hankkeessa ei keskitytty vaikutusten mittaamiseen määrällisesti. Sen sijaan hankkeen ohjausryhmä on tehnyt itsearviointina väli- ja loppuarviointia hankkeen onnistumisesta Max Peberdyn kolmen kysymyksen avulla (Teimmekö mitä lupasimme, saimmeko aikaan muutosta, teimmekö oikeita asioita). Arvioinnin mukaan hankkeessa tehtiin mitä luvattiin. Ohjausryhmä arvioi hankkeessa aikaansaadun muutosta, mutta tämä työ on varsinkin monikkoperhevalmennuksen kehittämisen osalta vielä kesken ja vaikutuksia on vaikea arvioida. Hankkeessa myös arvioitiin tehdyn oikeita asioita, sillä toiminnan kohteeksi valitut asiat ovat monikkoperheen ennaltaehkäisevän tukemisen kannalta tärkeitä.

Hankkeen suunnitelmassa hankkeen arviointikriteereiksi määriteltiin seuraavat kriteerit (kursiivilla), joiden avulla arvioimme seuraavassa hankkeen onnistumista ja tavoiteltuja vaikutuksia.

Hanke tuottaa vaikuttamistyötä suuntaavaa laadukasta tutkimustietoa.

- ➔ Hanke tuotti laadukkaan *hyvinvointitutkimuksen* (Hyväluoma, 2010) suomalaisista monikkoperheistä, jonka pohjalta pystytään laatimaan arvion suomalaisten monikkoperheiden palvelujen tarpeesta ja toimenpiteistä näiden kohdentamiseksi. Tutkimuksen avulla pystytään edunvalvontatyössä selkeästi osoittamaan ongelmakohtat, joihin julkisten palvelujen tuottajien on helpompi kohdentaa apuaan. Tämä tutkimus antoi selkeän kuvan siitä, että monikkoperheiden kokonaisvaltainen hyvinvointi edellyttää konkreettisia tukitoimia ja avun tarjoamista monikkovanhemmille.

Monikkoperheiden edunvalvontaa tekeville työntekijöille ja vapaaehtoisille sekä monikkoperheiden tukipalveluja suunnitteleville hankkeen laaja hyvinvointitutkimus antoi tutkittua faktatietoa suomalaisten monikkoperheiden hyvinvoinnista. Tutkimus antoi tietoa monikkovanhemmuuden haasteista, mutta myös voimavaroista.

Järjestö on käyttänyt tutkimustietoa vaikuttamistyönsä perustelemiseen. Osa näistä toimenpiteistä on viety eteenpäin mm. isien perhevapaiden laajentaminen. Osa on otettu huomioon toiminnan linjaamisessa jatkossa esimerkiksi paikallisen vaikuttamistoiminnan vahvistaminen erityisesti kotipalvelun saatavuuden turvaamiseksi sekä hankesuunnittelu monikkoperheen arkea tukevan järjestö/seurakuntayhteistyön eteenpäinviemiseksi. Osa toimenpiteistä odottaa vielä resursointia, kuten monikkoperheen parisuhteen vahvistamiseen tähtäävät toimet, mutta niiden eteenpäinviemisen tärkeys on järjestössä tunnustettu. Tutkimustuloksista on johdettavissa vaikutuksia siinä vaiheessa, kun

tutkimustuloksista johdettuja keskeisiä vaikuttamisen kohteita on saatu vietyä eteenpäin ja loppukäyttäjänä oleva monikkoperhe on saanut tarkoituksenmukaisemmin tarvitsemaansa apua.

Hanke onnistuu saamaan monikkoperhemuuttujan tilastolaitosten taustamuuttujaksi, jotta seuranta onnistuu.

➔ Hankkeessa ei onnistuttu saamaan monikkoperhemuuttujaan tutkimuslaitosten taustamuuttujaksi, sillä tähän tutkimuslaitoksilla ei ollut teknisiä eikä käytännöllisiä valmiuksia.

Hanke tuottaa laadukasta ja yleistettävää tietoa monikkoperhevalmennuksen siirrettävyydestä. Monikkoperhevalmennuksen toteuttamismalli on toteutustavoiltaan riittävän tarkoituksenmukainen ja pysyvä.

➔ Hankkeessa onnistuttiin tuottamaan kuvaus siitä, miten monikkoperhevalmennuksen toteuttaminen onnistuu eri vaihtoehdoissa. Yksilöohjauksena, silloin kun ryhmämuotoinen valmennus ei ole mahdollista, ryhmävalmennuksena silloin kun rakenteet valmennukselle on luotu sekä luentovalmennuksena silloin kun rakenteet ja monikko-odottajien suuri määrä sitä edellyttävät. Toteuttamismallin pysyvyyttä ei voida vielä arvioida, sillä tarkastelu-aika on liian lyhyt. Toisaalta alueellisten monikkoperheyhdistysten innokkuus valmennusten toteuttamiseen kasvoi entisestään ja kattojärjestön roolin tärkeys tämän kehityksen tukijana tuli entistä selkeämmin esiin. Yhdistysten tasolle saatiin nostettua yhteisen tietoisuuden tasoa ja lisättyä motivaatiota valmennusten järjestämiseen. Vaikutus oli oikeansuuntaista, joskin koulutus sekä seuranta ovat vielä kesken. Monikkoperhevalmennuksen pysyvyyttä vahvistaa se, että julkisen sektorin ja kolmannen sektorin monikkoperheyhdistysten keskinäinen yhteistyö hankeajana lisääntyi, minkä toivotaan vahvistavan valmennuksen pysyvyyttä. Suomen Monikkoperheet ry:ssä hanke vaikutti siihen, että järjestössä nähdään tärkeänä jatkossa turvata monikkoperhevalmennuksen jatkuvuutta.

Riittävän pysyvistä mallista seuraavia vaikutuksia ovat yksittäisen terveydenhuollon työntekijän lisääntynyt valmius antaa valmennusta monisikiöodottajalle ja hankealueiden lisääntynyt valmius toteuttaa monikkoperhevalmennusta. Hankkeen aikana työskenneltiin hankealueiden sekä lisäksi useiden muiden alueiden kanssa valmennusten käytännön toteutuksen mahdollistumiseksi, hyödyntäen kokemuksia muilta hankealueilta.

Hankkeen tuloksena valmennusta toteuttavien paikkakuntien määrä lisääntyi, neuvolavetoinen monikkoperhevalmennustoiminta käynnistyi sairaanhoitopiirivetoisen ja monikkoperheyhdistysvetoisen valmennustoiminnan rinnalle sekä monikkoperheyhdistysten sitoutuminen valmennuksen toteuttamiseen syventyi. Tätä sitoutumista vahvistettiin vielä monikkoperheyhdistysten perhevalmennusvastaaville toteutetulla koulutus- ja perehdytystapahtumalla huhtikuussa 2012.

Hankkeen toiminta suuntautui aiottua enemmän valtakunnalliseen vaikuttamiseen neuvola-asetuksen soveltamisohjeisiin ja terveydenhuoltolain mukaisten alueellisten järjestämissuunnitelmiin vaikuttamisena. Tämä työ on kesken ja siltä osin ei voida vielä arvioida vaikutuksia.

Tuplaonni-aineisto päivitetään ajantasaiseksi ja maksutta perheiden saatavilla olevaksi.

➔ Uudelta nimeltään *Meille tulee vauvat* - niminen päivitetty aineisto valmistui ja Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos painatti sen opaskirjaseksi. Neuvoloiden kysyntä ja kiinnostus opasta kohtaan on ollut selkeästi havaittavissa. Saimme aikaan muutosta hanketta edeltävään tilanteeseen, jossa opas oli sisällöltään vanhentunut ja painokseltaan lopussa. Hankkeen tuottama Kirjanen hyödyttää yksittäistä neuvolan työntekijää, joka saa kirjasesta tehokkaan, helposti käyttöönotettavan työkalun kaksosia tai kolmosia odottavan asiakkaan tukemiseen. Hankesuunnitelmassa ei luvattu arvioida ensitietokirjasen

päivittämisen vaikutuksia yksittäisiin perheisiin. Kuitenkin, järjestön joulukuussa 2011 - tammikuussa 2012 toteuttamassa kyselyssä perheet arvioivat järjestön toiminnassa suurimman avun monikkovanhemmuuteen tulleen järjestön lehden (61 %) ja järjestön tuottamien tieto-oppaiden (60 %) kautta, mikä tulos osoittaa monikkoerityisen tiedon tarjoamisen tukevan monikkovanhemmuutta.

9. Hankkeen suurimmat haasteet

Hankkeen tutkimusosiossa suurin yksittäinen haaste oli Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen yhdistymisestä aiheutuneet aikatauluongelmat. Monikkoperheiden löytäminen Väestörekisterikeskuksen tietokannasta oli suunniteltu toteutettavaksi ajamalla THL:n monikkosynnytystilastot ristiin Väestörekisterikeskuksen rekisterin kanssa. Kansanterveyslaitoksen ja Stakesin yhdistymisen vuoksi uusi organisaatio THL ei pystynyt vastaamaan aineiston poimintapyyntöön. Asia ratkesi poimimalla aineisto suoraan Väestörekisterikeskuksesta. THL:n kanssa oli suunniteltu myös Tuplaonni-ensitietokirjaseen päivitys, joka käynnistyi suunniteltua myöhemmin organisaatioiden yhdistymisen vuoksi. Tämä haaste ratkesi kuitenkin pidentämällä ensitieto-oppaan päivityksen aikataulua.

Alli Paasikiven säätiön apurahoituksen myötä mahdollistui myös toisen, hyvinvointitutkimusta täydentävän tilastotarkastelun toteuttaminen. Ongelmaa kuitenkin aiheutti useiden tutkimuslaitosten kyvyttömyys toteuttaa annetuilla resursseilla ja aikatauluilla tilaustutkimustamme. Pyysimme Alli Paasikiven säätiöltä lupaa täsmentää tutkimuksemme otsikointia ”Monikkoperheiden toimeentulotuki- ja huostaanottotilastojen tilastollinen tarkasteluun”, joka mahdollisti tiedusteluiden tekemisen monikkoperheiden toimeentuloa ja hyvinvointia kuvaavista kunta-aineistoista.

Tutkimustarpeita vastaava tilastoyksikkö löytyi lopulta Helsingin kaupungin sosiaaliviraston tilastoyksiköstä. Tutkimusluvan ja aineiston saaminen viivästyi suunnitellusta sekä Helsingin sosiaalivirastolta saatu aineisto osoittautui kuitenkin varsin kapeaksi. Joten täydentäviä tilastoajoja ja vertailuaineiston saatavuutta lähdettiin selvittämään edelleen, esimerkiksi puuttuvia tietoja on aineistossa liikaa (esim. yleisin perhetyyppi ”tuntematon perhetyyppi”). Lisäksi sosiaaliviraston tilastoyksikön asiakastietojärjestelmän muutos vuonna 2008 katkaisi tietoyhteyden asiakkuuden syihin. Silloin asiakkaina olleiden lasten tiedot eivät siirtyneet uuteen järjestelmään, vaan kaikki asiakkaat siirrettiin yksitellen uuteen järjestelmään ja heille avattiin lastensuojelun selvitys, jossa jatkettiin asiakkuutta siitä, mihin oli jääty. Päätöksistä siirrettiin viimeisin uuteen järjestelmään, mikä johti siihen, että lastensuojelun syytiedot saatiin vain uusista asiakkaista. Vanhojen asiakkaiden osalta ei pystytty selvittämään, mikä on johtanut alun perin asiakkuuteen.

Tutkimuksen toteuttaminen tällä aineistolla oli mahdollista, sillä puutteellisenakin aineisto tarjosi mahdollisuuden tarkastella syitä lastensuojelun asiakkuuteen, sillä varauksella, että monikkolapsia ei voi verrata muihin lapsiin näiden piirteiden osalta. Näin ollen tutkimus tuotti monikkoperheiden sosiaalitoimen asiakkuusprofiilia kuvailevaa tietoa.

Hankkeen monikkoperhevalmennusosiossa suurimmaksi haasteeksi muodostui hankkeen esimerkkisairaanhoidopiiriksi valitun sairaanhoidopiirin vetäytyminen monikkoperhevalmennuksen järjestämisestä. Vetäytymisen taustalla oli neuvola-asetuksen voimaantulo. Heinäkuussa 2009 voimaan tullessa neuvola-asetuksessa mainittu kunnan vastuu perhevalmennuksen järjestäjänä on käytännössä tulkittu erikoissairaanhoidossa usein niin, että erikoissairaanhoido voi asetukseen nojaten siirtää perhevalmennustoimintansa kunnille.

Asetuksen toimeenpanon valmistelu vuoden 2010 aikana, on siirtymän myötä luonnollisesti vaikuttanut myös hankkeen toteuttamisedellytyksiin, sillä hankesuunnitelmaa laadittaessa vuonna 2008 suunnittelu rakennettiin vahvasti erikoissairaanhoidon asiantuntemuksen varaan monikkoperhevalmennusta

tarjoavana tahona. Vuoden 2009 kesän ja syksyn aikana todettiin, että monikkoperhevalmennuksen kartoitus- ja kehittämistyössä tulee huomioida alkuperäistä hankesuunnitelmaa painokkaammin myös muut mahdolliset monikkoperhevalmennuksen toteuttajatahot.

Neuvola-asetuksen tulkinta hankaloitti yhteistyötä hankealueiden kanssa, koska osa alueista tulkitse asetusta vetäytymällä järjestämisvastuusta. Tuolloin yhteistyötä käynnistettiin perusterveydenhuollon neuvolatoiminnan kanssa, mikä tarkoitti yhteistyöneuvottelujen hidastumista ja vaikeutumista. Samalla hankkeen painopiste siirtyi toisaalta enemmän valtakunnalliseen vaikuttamistyöhön; konsultaationeuvottelu STM:n kanssa, yhteys kansalliseen äitiyshuollon työryhmään ja eduskuntaan/ministeriin sekä vetoamus jokaiseen kuntaan monikkoperhevalmennuksen huomioimiseksi terveydenhuoltolain mukaisen alueellisen järjestämissuunnitelman laadinnan yhteydessä.

Vuoden 2011 aikana painotus on monikkoperhevalmennuksen järjestäjätahona siirtynyt kunnalliselle puolelle muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Toisaalta alueellisten monikkoperheyhdistysten osuus korostui hankkeen aikana, mikä ei ollut alkuperäisessä hankesuunnitelmassa tavoitteena.

Neuvoloiden haaste monikkoperhevalmennuksen toteuttamisessa on käytännön toiminnan ja kokemustiedon puute. Lääketieteellinen osaaminen toteutuu perheille sekä neuvolan että sairaalan toimesta raskauden, synnytyksen ja lapsien kasvun seurannan ohjaajana ja toteuttajana. Perheiden hyvinvoinnin ja käytännön arjen erityispiirteiden tukemiseen perheille sen sijaan tarvitaan kokemusasiantuntijaa ja vertaistukiverkostoa.

10. Tulosten juurruttaminen

Hankkeen hyvinvointitutkimuksen tuloksia on hyödynnetty sosiaalipoliittisessa vaikuttamistyössä. Tutkimuksen tulokset raportoitiin STM:n vanhempainvapaatyöryhmälle, joka puolsi mietinnössään monikkoisien oikeutta lapsikohtaiseen isyysvapaaseen. Tutkimuksen tuloksia käytettiin perusteluna esityksille. Tavoite monikkoperheiden saamisesta tasavertaiseen asemaan saatiin myös Suomen hallituksen hallitusohjelmaan. Tämä työ jatkuu, vuonna 2012 valtakunnallisen vaikuttamisen tärkeimpänä kohteena on raamisopimuksen mukaiseen perhevapaamuotoiluun vaikuttaminen ja tämän jälkeen tarvittaessa hallitusohjelmaan kirjatun tavoitteen eteenpäinvieminen. Hyvinvointitutkimusaineisto on tallennettu Yhteiskunnalliseen tietoaarkistoon, jossa se on tutkijoiden käytössä uusia tutkimusanalyysjä varten.

Hankkeen päätuotosta, *Meille tulee vauvat* - ensitieto-opasta, ovat markkinoineet sekä Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos että Suomen Monikkoperheet ry. Opas on neuvoloiden maksutta tilattavissa THL:n kautta, joten hankkeen tuotos on juurtunut hyvin julkisen sektorin toimintaan. Tuotoksen markkinointia jatketaan vuoden 2012 aikana kun hanke osallistuu useille terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntijapäiville (Terveydenhoitajapäivät, Kätilöpäivät, Neuvolapäivät).

Monikkoperhevalmennusmallin juurruttaminen julkisen terveydenhuollon toimijoiden tietoisuuteen on kesken. Hanke pyrkii vuoden 2012 kevään aikana herättelemään neuvoloita toteuttamaan monikkoperheille omaa valmennusta hankkeen mallin mukaisesti. Toteuttamistapoja on useita. Projektipäällikkö on esitellyt vuoden 2011 lopussa mallia sekä toteutustapoja Kansallisen äitiyshuollon työryhmän kokouksessa ja nähtäväksi jää, miten asia kirjataan seuraaviin kansallisiin ohjeisiin neuvoloille. Myös alueellisessa terveydenhuollon ammattilaisten tapaamisissa, kuten Päijät-Hämeen keskussairaalan kokoon kutsumassa neuvolatyöntekijöiden tapaamisessa, on asia ollut esillä.

Osa hankealueista on vakiinnuttanut monikkoperhevalmennuksen osaksi julkisen terveydenhuollon toimintaa, mutta osassa alueista valmennuksen siirtyminen käytännön toimintaan on kesken. Toisaalta hanke on aktivoitunut alueellisia monikkoperheyhdistyksiä, jotka osaltaan ylläpitävät

monikkoperhevalmennusta alueella. Tarkoituksena on jatkaa myös valmennusmallin ja sen toteutusvaihtoehtojen markkinointia terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntijapäiville.

11. Hankkeen merkitys Suomen Monikkoperheet ry:lle

Hanke on kirkastanut sen, että ilman kattojärjestön tukea alueelliset monikkoperheyhdistykset eivät pysty turvaamaan monikkoperhevalmennuksen kokemusasiantuntijuuteen pohjaavia osioita. Kattojärjestöltä odotetaan sekä perehdytystä, kokemuksellisen tiedon kokoamista ja välittämistä, kannustusta että valtakunnallisen monikkoperhevalmennusvastaavaverkoston ylläpitämistä. Verkoston ylläpitoon tarvitaan sekä sähköistä yhteydenpitoa että tapaamisia.

HYVÄ ALKU- hankkeessa havaittiin myös, että monikkoperhevalmennuksen toteuttamista vaikeuttaa merkittävästi monikkoperhevalmennuksen ohjaajan sähköisen aineiston puute ja olemassa olevan aineiston päivittämisen tarve. Tämän vuoksi haimme rahoitusta. Tätä puutetta pystymme tulevaisuudessa merkittävästi korjaamaan saatuamme 2012 alusta rahoituksen monikkoperhevalmennuksen tukimateriaalin päivittämiseen ja laadintaan. Tässä uudessa hankkeessa päivitetään ja sähköistetään ohjausaineisto sekä laaditaan ensitietovideo.

Hanke lisäsi oleellisesti kontaktipintaa terveydenhuollon toimijoihin sekä tutkimuslaitoksiin. Se näkyy tulevaisuudessa rohkeampana yhteistyökumppaneiden hakemisena myös neuvolatoiminnan puolelta sekä ministeriöistä ja tutkimuslaitoksista. Hanke antoi järjestölle myös uusia valmiuksia näkyvyyden kasvattamiseen, sillä hankkeessa toteutettiin laajasti sekä tiedottamista medialle että hyödynnettiin erityisesti tutkimustulosten raportoinnin osalta muita mahdollisuuksia monikkoperheiden kohtaamisen haasteiden esiintuomiseen. Hanke toi myös järjestön sisäiseen toimintaan uusia toimintatapoja kun kahdelle eri paikkakunnalle sijoittuvassa hankkeessa loimme uusia tapoja toimia ja aloimme mm. hyödyntää etätietoliikenneyhteyksiä.